

Hørings svar fra WWF Verdens naturfond til «Innspill til neste folkehelsemelding»

Vi viser til Helse- og omsorgsdepartementets oppstart av arbeidet med ny folkehelsemelding og tidlig invitasjon til å gi innspill på dette.

Aller først vil vi rose regjeringen for å invitere til medvirkning på et så tidlig tidspunkt i prosessen, og for at det understrekes at man ønsker innspill fra aktører i alle sektorer. Det er også fint at sammenhengen mellom klima/miljø og folkehelse trekkes fram som eget tema i høringsnotatet, og at det settes søkelys på friluftsliv og nærnatur som virkemidler for bedret folkehelse. Vi er glade for at regjeringen evner å se disse temaene i sammenheng og tenke tverrfaglig og tverrsektorielt; den samme måten vi i WWF ved en rekke anledninger har oppfordret sittende og tidligere regjeringer til å tenke og arbeide i all miljøpolitikk.

Vi vil i vårt høringsinnspill komme med noen forslag til hvordan friluftsliv og nærnatur og de kommunale tjenestene kan nyttiggjøres som virkemidler for å oppnå noen av målene departementet har formulert i sitt høringsnotat. Vi vil også, i slutten av hvert avsnitt, være konkrete på å peke på hvilke politiske verktøy som kan anvendes for å oppnå våre ideer.

Friluftsliv og nærnatur

Med urbanisering og byvekst opplever vi økt press på grønne lunger og bynære naturområder. Stadig færre av oss har trygg tilgang til nærnatur. Til tross for at vi har nasjonale miljømål som skal sikre bevaring av viktige friluftslivsområder, er andelen av befolkningen i byer og tettsteder som har tilfredsstillende tilgang til nærnatur og turvei så lav som 45 prosent. I de største byene er andelen enda lavere.

WWF og DNT sendte i fjor [et brev til daværende kommunal- og moderniseringsminister](#) hvor vi kom med konkrete innspill på hvordan dette kan løses. Vi skrev litt mer om utsendelsen i [denne nettsaken](#). Tiltakene vi foreslår i tråd med brevet er følgende:

I nye boligområder skal alle boliger ha trygg atkomst og maks 500 meters avstand til sammenhengende tursti/turveinett og nærturterreng på minst 200 dekar (jmfør Statistisk sentralbyrå sin definisjon av nærturterreng). Tilsvarende skal også tilstrebtes for eksisterende boligområder. I praksis vil dette bety at kommunene må sørge for at beboere i nye boligområder har trygg tilgang til et nærturområde.

I noen eksisterende boligområder vil tilpasning for å oppnå disse grenseverdiene være praktisk vanskelig/umulig. Dette bør da kompenseres med et sterkt kollektivtilbud til utfartssteder, god informasjon om hvor innbyggernes nærmeste friluftstilbud er, samt urban beplantning som gjør nærområdene grønnere, triveligere og mer inviterende for spontan turgåing.

I tillegg må nye gangforbindelser og turveitraseer planlegges med utgangspunkt i beboere i allerede etablerte boligområder. Dette vil gi økt fokus på å hindre nedbygging av nærnatur og grønne lunger, og økt fokus på å etablere nye gangforbindelse og turområder for befolkningen.

- *Å oppnå dette vil kreve endringer i Plan- og bygningsloven og Nasjonale forventninger til regional og kommunal planlegging for å kunne realiseres. Revideringen av*

sistnevnte for ny periode 2023-2027 kan være et godt moment for å vurdere dette. Sekundært kan Lov om kommuner og fylkeskommuner, den årlige Kommuneproposisjonen samt Nasjonal transportplan måtte anvendes.

Forslagene er for øvrig i tråd med politikk som ligger i forhandlingsutkastet til FNs nye naturavtale, som også vil omfatte Norge og måtte implementeres i nasjonalt lovverk dersom [disse](#) og/eller liknende ordlyder blir vedtatt:

«10. Enhance the benefits of green spaces for health and well-being, especially for urban dwellers, increasing by 2030 the proportion of people with access to such spaces by at least [100%].» ... "[Significantly increase the area and quality of, access to, and benefits from green and blue spaces [and infrastructure] in urban and densely populated areas [and ensure connectivity by mainstreaming the conservation and sustainable use of biodiversity][and ensure biodiversity inclusive urban planning], enhancing native biodiversity, ecological connectivity [and integrity], [connection to nature] and improving human health and wellbeing [while safeguarding livelihoods of rural communities] and contributing to inclusive and sustainable urbanization and the provision of ecosystem functions and services.]"

Bedre konsekvensutredning av natur- og helseeffekter

For å sikre god tilgang til nærnatur er det ikke bare viktig å planlegge ny bosetning riktig, men også helt avgjørende å unngå nedbygging eller forringelse av naturområder av betydning for naturopplevelser og friluftsliv. I kommunenes arealforvaltning bør derfor all omregulering av naturområder kreve forutgående vurdering av konsekvenser for nærnatur og folkehelse, der også kommuneoverlegen og kommunens øvrige helseansvarlige gir sin vurdering. Helseaspektet bør også veie tungt når kommunene vurderer restaurering av naturområder i og rundt tettbygde strøk, som eksempelvis åpning av bekker og elver.

- Å oppnå dette vil kreve endringer av kravene til konsekvensutredning i plan- og bygningsloven, og kanskje også annet lovverk.

Skogbruk og helse

Skogen er veldig viktig for menneskers ve og vel. I WWF-rapporten "[The vitality of forests](#)" vises det hvordan vår helse påvirkes av tilgangen til skog og de godene skogen gir oss. Trær kan fjerne mye luftforurensing, og i urbane strøk vil flere trær være gode medhjelpere for å redusere forekomsten av plager, skader og dødsfall knyttet til dette. Videre vil mer trær i urbane strøk bli stadig viktigere i takt med økende lufttemperaturer som følge av klimaendringer - trærne har en tydelig nedkjølende effekt i bybildet. Til sist peker stadig flere studier på at tilgang til skog og trær kan redusere risikoen for ikke-smittsomme sykdommer som hjerte- og karsykdommer, kreft, og diabetes. Derfor vil bevaring av skog, restaurering av skog, og det å fremme mest mulig variert skog, ikke bare ha fordeler for artene som lever der, men i høyeste grad for oss selv.

Kommunene bør selv sette mål om å forvalte egne naturområder rundt tettbygde områder og populære utfartssteder slik at naturverdiene i områdene bevares. Dette kan være en særlig utfordring når det gjelder skoger hvor det også drives intensivt skogbruk. I områder av

betydning for naturopplevelser og friluftsliv kan den helsemessige verdien av en stående skog være langt større enn tømmerverdien. Derfor bør kommuner som selv eier og driver skog sikre at opplevelsesverdiene og naturmangfoldet bevares, enten gjennom skånsomt skogbruk uten større hogstflater – der skogens variasjon blir bevart, slik det for eksempel gjøres i Oslos kommuneskoger, eller gjennom vern i en eller annen form. Når det gjelder skoger i privat eie bør kommunene finne fram til ordninger sammen med grunneierne som sikrer skogområder av særlig verdi for befolkningen.

Nytenkning vil også kreve å innføre insentiver for å drive annet skogbruk enn flatehogst i aktuelle områder.

- *Å oppnå dette vil kreve styrket satsing på frivillig skogvern, samt en konstruktiv holdning hos Kommunal- og distriktsdepartementet i møte med eventuelle ny initiativer for juridisk bindende markagrense fra kommuner i tråd med «Markaloven» som ble vedtatt for Oslomarka.*

Mer natur i tjenestene og frivilligheten

Mange tjenestetilbud har fysisk nærhet til natur; opparbeidede parker, grøntområder, markagrenser eller annen nærskog/nærnatur. Det er likevel forholdsvis sjelden en ser at brukerne av tjenestene deltar i aktivt vedlikehold og forskjønnelse av disse områdene. Både i tjenestene og i frivilligheten er det sannsynligvis mange personer med både grønne og praktiske fingre, samt med et ønske om å bidra mer i fellesskapet, og gjerne gjennom praktiske oppgaver. Vi vet at det er mye god psykisk og fysisk helse i å ikke gå uvirksom. I lys av dette er det et stort potensial i å hente ut flere av disse ressursene. En slik økt sammenkopling kan både bidra til å løse kommunale driftsoppgaver og avlaste kommunenes driftsbudsjetter, men også ha en egenverdi gjennom at kvaliteten på grøntområdene kanskje øker både visuelt og bruksmessig, at det stimulerer til urbant landbruk og matproduksjon, men også at det bidrar til netto økt aktivisering og fysisk bevegelse blant innbyggerne. Mer natur i tjenestene kan både gi flere av de minste barna en introduksjon til natur og friluftsliv som de ikke ville fått ellers, det kan skape nye sosiale fellesskap og bevissthet om dyrking og planting i det brede lag av befolkningen, og det kan bidra til å skape eksempelvis sansehager; til glede for både barn med spesielle behov, og eldre innbyggere som fortjener verdige opplevelser i sine siste dager.

- *Å oppnå dette vil kreve revidering av statlige forventninger til lokal og regional planlegging*

Sentrale helsemyndigheter bør videre støtte kunnskapsutvikling og erfaringsutveksling knyttet til helsefremmende naturopplevelser, og bruk av nærnatur i særdeleshet. Folkehelseinstituttet bør samle og presentere slik kunnskap, og gi råd om hvordan denne kunnskapen kan komme til konkret bruk i helse- og omsorgssektoren. Når vi vet at natur er sunt, må dette i høyere grad enn i dag avspeiles i helsevesenets prioriteringer. Kunnskapen om naturens helsefremmende betydning må tillegges stor vekt også i utbyggingssaker i helse- og omsorgssektorene. Både lokalisering og arkitektur bør avspeile en ambisjon om mer natur i helse og omsorg.

- *Å oppnå dette vil kreve endringer i plan- og bygningsloven.*

Ta friluftslivet i bruk!

Friluftslivet, enkeltvis og i større paraplyorganisasjoner, sitter med spisskompetanse på bruk av natur. Likevel ser man ofte at de ikke benyttes som ressurser av kommunene på samme måte som idretten, [eksempelvis](#) gjennom Idrettsrådene, [som](#) i stadig større grad har blitt anerkjent som bidragsytere i det helhetlige samfunnsansvaret.

Dette kan enkelt løses ved at flere kommuner inngår samarbeidsavtaler med friluftslivet som regulerer forventninger og ansvar. I slike kontrakter kan det for eksempel inngå leveranser inn mot barnehager og skoler for å introdusere barna til friluftsliv og nærnatur, inn mot HSO-tjenestene for å lage naturtilbud til skrøpelige og syke innbyggere, samt å utarbeide tilbud som innbyggerne generelt kan melde seg på og som kan være med og løse problemer knyttet til for eksempel utenforskap og integrering (turgrupper ol.).

- *Å oppnå dette vil kreve revidering av statlige forventninger til lokal og regional planlegging, samt øremerket bruk av kommuneproposisjonen for å stimulere til denne typen samarbeid (og/eller støtteordninger til formålet for frivilligheten)*

Sammenhengen mellom klima og helse

Den siste IPCC-rapporten viet for første gang et helt kapittel til de sosiale aspektene ved demping av klimaendringene, derunder helse, og oppnåelse av flere av FNs bærekraftsmål. Rapporten anslår at klimahandling kan forbedre helse og lykke. Dette begrunnes med at mange former for klimahandling kan ha andre positive bi-effekter for innbyggere; eksempelvis er byer som er bedre tilpasset for syklende og gående også byer som vil ha mindre forurensning og renere luft, samt bedre muligheter for trening, utendørsaktivitet og friluftsliv. Etablering av parker og grønne lunger kan forbedre luftkvalitet, balansere temperatur og øke mulighetene for utendørs rekreasjon, noe som igjen henger sammen med mental helse. Matproduksjon som gjør det enklere og billigere å velge et kosthold med mer grønnsaker og mindre kjøtt vil også kunne ha positive helsegevinster.

Dette er tiltak som en ny folkehelsemelding også bør utrede og forklare, og anbefale nasjonale tiltak for, kombinert med planer for finansiering slik at kommuner og næringsliv får mulighet til å gjennomføre ønskede endringer.

- *Å oppnå dette vil kreve endringer av plan- og bygningsloven og statlige forventninger til lokal og regional planlegging, bruk av landbruksoppjøret samt bruk av kommuneproposisjonen.*

Det store bildet

Det er velkjent at den framskrevne demografiutvikling i tiårene som kommer («eldrebølgen») vil endre på tjenestebehovet i kommunene. Flere eldre gir større krav til ressurser og kvalitet i helse-, sosial- og omsorgstjenestene.

Med flere eldre som lever lenger blir det også flere som vil trenge spesialisert og mer ressurskrevende oppfølging. Eksempelvis vet vi at dersom aldersspesifikk forekomst ikke

forandrer seg, vil økningen i forventet levealder i Norge medføre at antallet personer med demens mer enn dobles fra 2015 til 2050. Det er også antatt at antall mennesker med kreft antas å fortsette å øke i årene framover. Om lag 40 prosent flere vil få kreft i 2035 sammenliknet med i dag (Kreftregisteret, 2017). Samfunnet vil trenge store, økte ressurser for å klare å møte disse endringene med kvalitet.

Alle tiltak som kan bidra til at flest mulig holder seg friske lengst mulig, vil bidra til å avlaste HSO-tjenestene, og sørge for at færre personer med «ordinære» plager konkurrerer om tid og ressurser med innbyggerne som vil kreve særlig spesialiserte behandlingstilbud. Det krever ikke mye økonomisk å gjøre grepene vi har nevnt over. Noe av det er plassering av utbyggeransvar, noe av det kan være faktiske netto besparelser ved økt involvering av innbyggere og frivillighet. Si at alle kommuner i gjennomsnitt investerer 1 million kroner årlig i tiltak som understøtter det vi har foreslått. Det utgjør 66 kroner per innbygger årlig og drøye 5 000 kroner i løpet av et livsløp.

Samtidig estimerer rapporten «[Økonomisk utsyn over året 2021](#)» at et barn født i 2020 vil i snitt motta 10,2 millioner kroner mer fra staten enn det betaler inn i form av skatter og avgifter. Vi skulle mene at våre forslag representerer en beskjeden investering, dersom sluttresultatet blir en reduksjon i dette store estimerte driftsunderskuddet. Det er i hvert fall verdt å se nærmere på, og det mener vi den neste Folkehelsemeldingen bør gjøre.

Avslutningsvis: vi ser at svært mye ny forskning viser en positiv sammenheng mellom naturopplevelser og helse, og motsatt, en negativ sammenheng mellom naturtap og helse. Dessverre er det all grunn til å gå ut fra at både klimaendringer og naturtap i årene framover vil bli verre før det blir bedre. Reelt lederskap og demonstrert vilje til omstilling vil bidra til å dempe negative psykologiske effekter.

Det er fortjenstfullt at regjeringen har erklært at natur og klima skal være en ramme rundt all politikk. For å realisere en slik målsetting må reelt lederskap for omstilling vises av alle viktige aktører – en utfordring som også vil gjelde i helse- og omsorgssektorene. Ett av de varslede nye tiltakene i regjeringsplattformen er å gjennomføre en utredning av naturrisiko for norsk økonomi. En slik utredning bør ta opp i seg de helsemessige risikofaktorene knyttet til klimaendringer og naturtap, inkludert aggregerte effekter som kan utløse negative helsekonsekvenser.

Jon Bjartnes

WWF Verdens naturfond

Oslo, 06.04.2022